

RAZVOJ EKONOMSKE MISLI

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA
dr JOVAN ĐURAŠKOVIĆ

KEJNZIJANIZAM

(XX vijek)

KEJNZIJANIZAM – John Maynard KEYNES

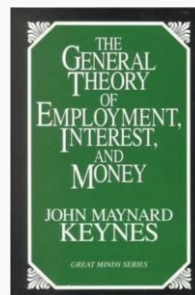
John Maynard KEYNES
(1883-1946)

- Rođen je 1883. godine u Kembridžu
- Intelektualna radoznalost i svestrano obrazovanje
- Student Alfreda Maršala
- Državni službenik i profesor na King's College-u Univerziteta Kembridž

Važniji radovi:

Ekonomске posljedice mira (1919)
Traktat o monetarnoj reformi (1923)
Ekonomске posljedice g-dina Čerčila (1925)
Kraj lesefera (1926)
Rasprava o novcu (1929)

KEJNZIJANIZAM – John Maynard KEYNES

(1936)

- Kapitalno djelo *Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca* predstavlja jednu od najbitnijih knjiga u istoriji ekonomije

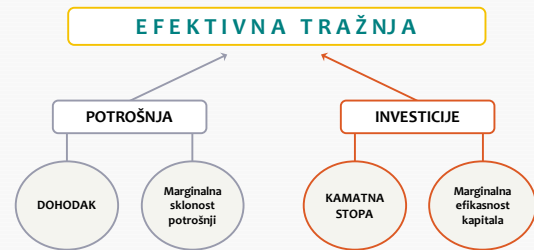
Kejnz u pismu G.B.Show-u (1935): „*Da biste shvatili moje raspoloženje, morate znati kako vjerujem da pišem knjigu o ekonomskoj teoriji koja će uveliko promijeniti, ne pretpostavljam smjesta, ali tokom idućih deset godina, način na koji svijet razmišlja o ekonomskim problemima.*“

KEJNZIJANIZAM – John Maynard KEYNES

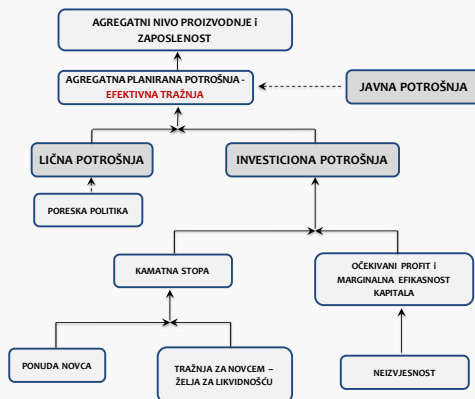
- Kejnzs pokušao da ukaže na „treći put“, kritikujući *laissez faire* kapitalizam i **socijalizam**
- Odbacivanje Sejevog zakona tržišta i **uvođenje koncepta NEVOLJNE NEZAPOSLENOSTI**
- Umjesto klasičarske pretpostavke o fleksibilnosti cijena, Kejnzs ukazuje na **rigidnost cijena**
- Ekonomija se prilagođava eksternim šokovima varijacijama autputa, ne varijacijama cijena!!!

KEJNZIJANIZAM – John Maynard KEYNES

Krucijalno mjesto u Kejnzsvoj analizi zauzima

KEJNZIJANSKO DETERMINISANJE PROIZVODNJE I ZAPOSLENOSTI

KEJNZIJANSKI model zatvorene privrede

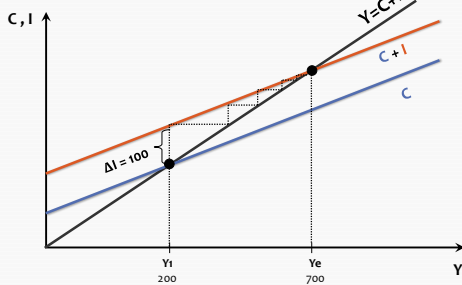
$$AS = AD = C + I + G$$

$C = f(Y_d)$ $Y_d = Y - T + TR$ $C = \alpha + \beta Y_d$ $0 < \beta < 1$	$I = f(r, Y)$ $Multi = \frac{\Delta Y}{\Delta I} = \frac{1}{1 - \beta}$	$G = T; G < T; G > T$ $T = T_a + tY$ $\frac{1}{1 - \beta} > \frac{1}{1 - \beta + \beta t}$
---	--	--

U Kejnzsovom modelu - **investicije** su osnovni pokretač privrednog razvoja

Krucijalni doprinos kejnzsijanske ekonomije je **investicioni multiplikator** – mjera koja pokazuje za koliko se povećava dohodak sa povećanjem nivoa investicija

KEJNZIJANSKI MULTIPLIKATOR

KEJNZIJANIZAM – John Maynard KEYNES

- Princip **multiplikatora** vezuje se za obim investicija, a princip **akceleratora** za dinamiku realizacije

- Kakav je odnos štednje i investicija?

$$Y = C + I \quad (Y - \text{dohodak}, S - \text{štednja})$$

$$S = Y - C$$

$$S = I$$

- **Ex post** jednakost između štednje i investicija
- **Paradoks štedljivosti** – u slučaju pune zaposlenosti štednja poželjna, a u slučaju depresije i nedovoljne zaposlenosti štednja je štetna!

NEOKEJNZIJANIZAM – ortodoksni pristup

Paul SAMUELSON

John HICKS

James TOBIN

Robert SOLOW

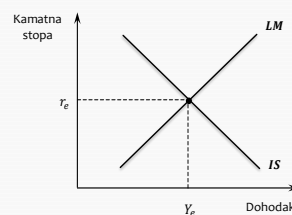
Franco MODIGLIANI

William PHILLIPS

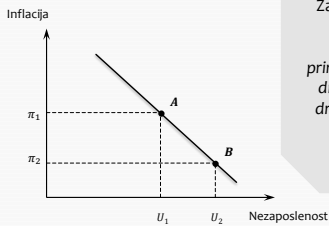
NEOKEJNZIJANIZAM – ortodoksni pristup

- Hiksov **IS-LM model** predstavlja makroekonomski okvir kejnzijske teorije (kratak rok)

NEOKEJNZIJANIZAM – ortodokсни pristup

- **Filipsova kriva** kao analitički instrument kejnzijske teorije (kratak rok)

Zakon (neokejnzijanca) **Artura OKUNA** (1962): „Ukoliko je nezaposlenost za 1% iznad prirodne stope nezaposlenosti, jaz društvenog proizvoda (manjak društvenog proizvoda u odnosu na onaj na nivou pune zaposlenosti) iznosi 2,5%.“

KEJNZIJANSKA EKONOMSKA POLITIKA

KEJNZIJANIZAM – John Maynard KEYNES

Kejnzoov institucionalni okvir globalnog upravljanja (1944)

CILJ	INSTRUMENT	ODGOVORNA INSTITUCIJA
PUNA ZAPOSLENOST	Upravljanje tražnjom (uglavnom fiskalnim mjerama)	NACIONALNE VLADE
PRILAGODAVANJE PLATNOG BILANSA	Fiksni ali podesivi devizni kursevi	MEĐUNARODNI MONETARNI FOND
PODSTICANJE MEĐUNARODNE TRGOVINE	Smanjenje uvoznih barijera	MEĐUNARODNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA
EKONOMSKI RAZVOJ	Zvanično međunarodno kreditiranje	SVJETSKA BANKA

KEJNZIJANSKA REVOLUCIJA U PRAKSI

The White Paper of Employment Policy, UK (1944)

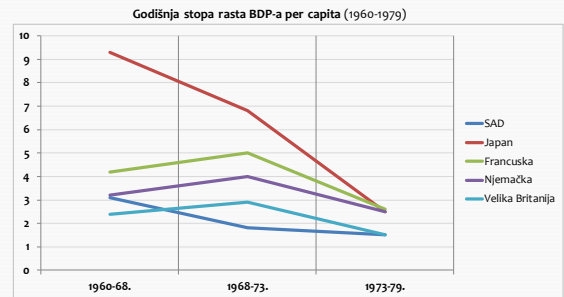
„Vlada prihvata, kao jedan od svojih primarnih ciljeva i odgovornosti, održavanje visokog i stabilnog nivoa zaposlenosti nakon rata.“

The Employment Act, USA (1946)

Odgovornost Federalne vlade u „postizanju maksimalne zaposlenosti, proizvodnje i kupovne moći.“

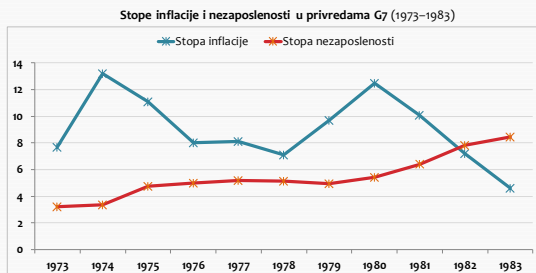
SUMNJA U KEJNZIJANSKU DOKTRINU

Kraj *Zlatnog doba* (1950-1973) i sumnja u kejnzijski koncept

SUMNJA U KEJNZIJANSKU DOKTRINU

Pojava **stagflacije** – nedjelotvornost Filipsove krive

TEME	KEJNZIJANIZAM
EKONOMSKA FILOZOFIJA	INTERVENCIONIZAM <i>Diskreciona politika</i>
TRŽIŠTE/RAVNOTEŽA	NESTABILNO – <i>potrebna ekonomska politika</i>
TRŽIŠTE RADA	RIGIDNE nadnice
NOVAC	NE-NEUTRALAN
NEZAPOSLENOST	NEVOLJNA NEZAPOSLENOST (primarni makroekonomski problem)
INFLACIJA	NIJE ČISTO MONETARNI FENOMEN (sekundarnog značaja)
FISKALNA POLITIKA	AKTIVNA I PRIMARNA
MONETARNA POLITIKA	DRUGORAZREDNA (ključni instrument je kamatna stopa)
FILIPSOVA KRIVA	Originalna - OPADAJUĆA
KRIVA AGREGATNE PONUDE	HORIZONTALNA/RASTUĆA
VREMENSKI HORIZONT	KRATAK ROK

LITERATURA

Glišević, N., *Razvoj i osnove savremene ekonomske misli*, Ekonomski fakultet Podgorica, 2004.

1. Kejnzova makroekonomska misao (309-328)
2. Savremeno postkejnzijanstvo (364-377; 394-401)

PROMJENA PARADIGME

NOVE DOKTRINE KLASIČARA

MONETARIZAM

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

EKONOMIJA PONUDE

Savremene makroekonomske teorije

MONETARIZAM

MONETARIZAM – Milton FRIEDMAN

- Profesor na Univerzitetu u Čikagu
- Osnivač *Čikaške škole ekonomije*
- Nobelova nagrada 1976. godine

- Važniji radovi:

- Studije o kvantitativnoj teoriji novca (1956)
- Kapitalizam i sloboda (1962)
- Monetarna istorija SAD (1963)
- Uloga monetarne politike (1967)
- Ne postoji besplatan ručak (1975)
- Sloboda izbora (1980)

Milton FRIEDMAN
(1912-2006)

MONETARIZAM

- Umjesto kejnzijskog *upravljanja tražnjom*, monetarističko *upravljanje novcem*
- **Značaj ponude novca** za određivanje:
  - stope inflacije **na dugi rok**,
  - kretanja realnog GNP-a **na kratak rok**.
- Osnov monetarističke koncepcije je kvantitativna teorija novca

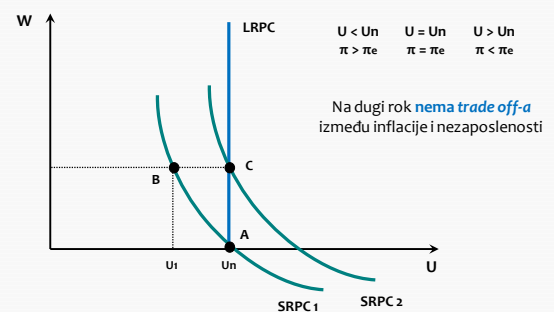
MONETARIZAM

- Tražnja za novcem je stabilna funkcija
PERMANENTNI DOHODAK – $C = f(Y_p)$
- Ponuda novca je egzogena veličina (određuje je CB)
- **Inflacija je čisto monetarni fenomen**
- Fridman: „*produktivnost je statista u inflaciji, novac je glavni glumac*“.

MONETARIZAM

- Cilj kejnzijanaca je **puna zaposlenost**, a cilj monetarista je **stabilnost cijena**
- Monetaristi osporavaju kejnzijsku Filipsovu krivu negativnog nagiba i **konstruišu novu Filipsovu krivu**, koja ima tri bitne osobine:
  - *Adaptivna inflaciona očekivanja*;
  - *Koncept prirodne stope nezaposlenosti*;
  - *Realne, a ne nominalne nadnice*.

MONETARIZAM

MONETARIZAM

- Monetaristi su **protiv aktivističke monetarne politike** koja može da destabilizuje privredu
- **Problem vremenskog jaza** u djelovanju ekonomske politike

Monetarno pravilo – ponuda novca treba da raste po konstantnoj stopi u nivou **3-5%** godišnje (u zavisnosti od stope rasta realnog društvenog proizvoda)

MONETARIZAM

- **Kreditna politika** vs. **monetarna politika**
- **Kamatna stopa** vs. **ponuda novca**

Monetarističko **objašnjenje velike depresije** – zbog deflacije od 10%, niska nominalna kamatna stopa od 2% nije relevantna, jer je realna stopa 12%...zato nema investicija!

U toku velike depresije Centralna banka SAD (FED) dozvolila bankrot više hiljada banaka. **Trebalo odlučnije koristiti operacije na otvorenom tržištu!**

MONETARIZAM

- FED je do '80-ih godina targetirao kamatnu stopu i na taj način određivao ponudu novca (*interest rate target*)
- Kritika monetarista – nominalna kamatna stopa nije relevantan indikator, djelovanje na kamatnu stopu može da destabilizuje privredu (inflatorno djelovanje)
- Zalaganje monetarista **za targetiranje ponude novca** (*monetary aggregate target*)

MONETARIZAM

- Fiskalna politika ima sporedan značaj
- Umjesto diskrecione fiskalne politike **cilj je politika uravnoteženog budžeta** (planiranje programa izdataka)
- Aktivna fiskalna politika uzrokuje **efekat istiskivanja**
- Umjesto kejnzijanskog kratkoročnog *fine tuning-a*, cilj fiskalne politike je **dugoročna efikasnost**

TEME	KEJNZIJANIZAM	MONETARIZAM
EKONOMSKA FILOZOFIJA	INTERVENCIJANIZAM <i>Diskreciona politika</i>	LIBERALIZAM <i>Pravila</i>
TRŽIŠTE/RAVNOTEŽA	NESTABILNO – potrebna ekonomska politika	STABILAN PRIVATNI SEKTOR – automatsko prilagodavanje
TRŽIŠTERADA	RIGIDNE nadnice	FLEKSIBILNE nadnice
NOVAC	NE-NEUTRALAN	NEUTRALAN U DUGOM ROKU
NEZAPOSLENOST	NEVOLJNA NEZAPOSLENOST (primarni makroekonomski problem)	PRIRODNA NEZAPOSLENOST
INFLACIJA	NIJE ČISTO MONETARNI FENOMEN (sekundarnog značaja)	ČISTO MONETARNI FENOMEN (primarni ekonomski problem)
FISKALNA POLITIKA	AKTIVNA I PRIMARNA	PASIVNA I SEKUNDARNA
MONETARNA POLITIKA	DRUGORAZREDNA (ključni instrument je kamatna stopa)	PRIMARNA (ključni instrument je ponuda novca)
FILIPSOVA KRIVA	Originalna - OPADAJUĆA	Nova - VERTIKALNA
KRIVA AGREGATNE PONUDE	HORIZONTALNA/RASTUĆA	VERTIKALNA
VREMENSKI HORIZONT	KRATAK ROK	DUGI ROK

LITERATURA

Glišević, N., **Razvoj i osnove savremene ekonomske misli**,
Ekonomski fakultet Podgorica, 2004.

- *Savremena makroekonomija* (str. 352-362)

Savremene makroekonomske teorije

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

Teorija racionalnih očekivanja

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

Utemeljivač škole, profesor
na Univerzitetu u Čikagu

Afirmacija **teorije racionalnih
očekivanja**

Nobelova nagrada (1995)

Lukasov paradoks

Robert LUCAS
(1937)

Lukasova kritika – pogrešno je predviđanje promjena u ekonomskoj politici samo na bazi istorijskih podataka. Potrebno je modelirati dublje parametre koji upravljaju individualnim ponašanjem (mikrofondacija makroekonomije).

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

Osnovna ideja teorije:

EKONOMSKI SUBJEKTI SU AKTIVNI POSMATRAČI EKONOMSKOG AMBIJENTA

Suštinu nove klasične makroekonomije predstavljaju 3 hipoteze:

- hipoteza racionalnih očekivanja,
- hipoteza o stalnoj tržišnoj ravnoteži i
- hipoteza o agregatnoj ponudi.

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

- **Hipoteza racionalnih očekivanja** je kritika *kejnzijanske hipoteze o neizvjesnosti* i *monetarističke hipoteze adaptivnih očekivanja*
- **Adaptivna očekivanja** – očekivanja o budućim vrijednostima ekonomskih varijabli bazirana su na iskustvu (*moгуće sistematske greške u predviđanju*)
- **Racionalna očekivanja** – pojedinci u predviđanju polaze od prošlih događaja ali i svih javno raspoloživih informacija o politici (*sistematske greške nijesu moguće*)

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

- **Hipoteza o stalnoj tržišnoj ravnoteži** predstavlja reafirmaciju valrasijanske tradicije (superiornost tržišta)

Ponuda momentalno ispunjava zahtjeve tražnje uz cijenu koja čisti tržište (*cijene su savršeno fleksibilne*)

- **Hipoteza o agregatnoj ponudi** – pojedinci se ponašaju u skladu sa principom maksimizacije svog blagostanja

Odluke o ponudi robe i odluke o ponudi rada donose se na bazi relativnih cijena

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

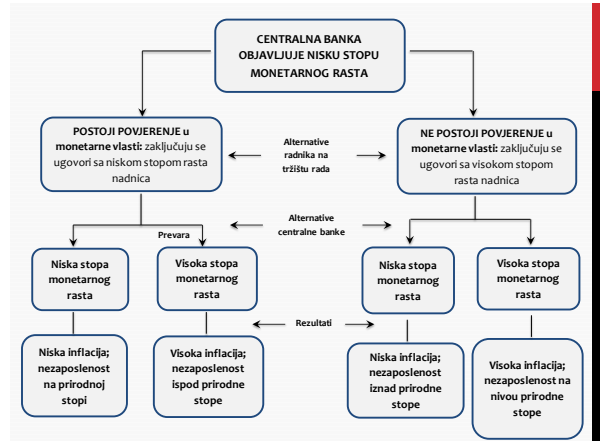
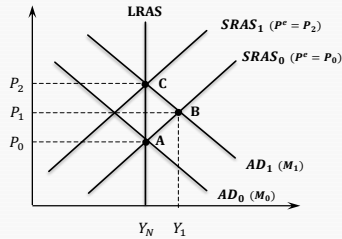
- U Lukasovom modelu formiranje privrednih ciklusa zasniva se na razlikama između stvarnih i očekivanih cijena

$$Y - Y_n = \alpha (P - P_e)$$

- Nivo proizvodnje (Y) odstupa od svog prirodnog nivoa (Y_n) samo ukoliko dođe do odstupanja tekućeg nivoa cijena (P) od očekivanog nivoa cijena (P_e)
- **Samo neanticipirana promjena dovodi do neravnoteže** (problem – nekompletne informacije)

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

- Do realnih promjena dolazi samo u slučaju kada ekonomska politika nije anticipirana ($A \rightarrow B$)

NOVA KLASIČNA MAKROEKONOMIJA

- Novi klasičari odbacuju kejnzijanski koncept nevoljne nezaposlenosti i državni intervencionizam
- Šokovi na strani ponude (velike tehnološke promjene), a ne na strani tražnje, dovode do ciklusa
- Zagovaranje **pravila** nasuprot diskrecionoj politici
- Nosioci ekonomske politike moraju imati **kredibilitet** (vlada mora saopštiti javnosti kakva će biti politika)

Savremene makroekonomske teorije

EKONOMIJA PONUDE

Supply Side Economics

EKONOMIJA PONUDE

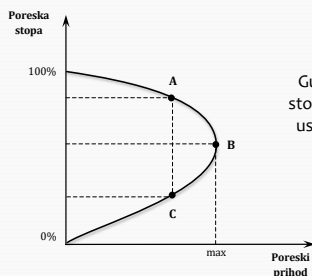
- Ideje ekonomije ponude svoju pravu afirmaciju dobijaju tek 70-ih i 80-ih godina XX vijeka
- Najznačajniji predstavnici ekonomije ponude su: **Mandel** (Robert Mundell), **Lafer** (Arthur Laffer), **Vaniski** (Jude Wanniski), **Tjur** (Norman Ture), **Feldstajn** (Martin Feldstein).
- U osnovi „novih” ideja je Sejov zakon tržišta i određivanje ponude kao odnornog pokretača razvoja

EKONOMIJA PONUDE

- Ekonomija ponude prenosi težište svog fokusa sa kejnzijanske tražnje na ponudu
- **Privredni rast ostvaruje privatni sektor**, a privreda je opruga savijena pod teretom države
- Državna regulativa, preobiman državni aparat, efekat istiskivanja i previsoki porezi sputavaju rast i razvoj
- Cilj – **smanjenje poreskih stopa radi stimulisanja akumulacije kapitala** (važan krupni kapital)

EKONOMIJA PONUDE

- **Laferova kriva** predstavlja osnovni analitički instrument

EKONOMIJA PONUDE

- Predstavnici ekonomije ponude vjeruju u *laissez faire* koncept i u samoregulišući tržišni mehanizam
- Uloga države je važna u zaštiti pravnog sistema, bezbjednosnog sistema i pružanju zdravstvene zaštite
- Povjerenje u ekonomiju ponude se smanjilo tokom 80-ih godina zbog drastičnog povećanja budžetskog deficita
- Neokejnzijanac Džejms Tobin: „Bez Kejnsa, Fridmana i Lukasa, ekonomija ponude ne bi imala svoje teoretske osnove. Ona je više duh, pogled i ideologija nego koherentna doktrina”.

LITERATURA

Glišević, N., *Razvoj i osnove savremene ekonomske misli*,
Ekonomski fakultet Podgorica, 2004.

- *Škola racionalnih očekivanja i ekonomija ponude*
(str. 439-449)